

เขตปรับเปลี่ยนระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ โดยการแปรของศัพท์ตามกลุ่มอายุ

Transition Area between Central Thai and Southern Thai: Lexical Variation
by Age and Attitude

สมปราชญ์ วุฒิจันทร์*

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Somprat Wuttichan

Faculty of Humanities and Social Sciences, Suratthani Rajabhat University

บทคัดย่อ

นับตั้งแต่มีการศึกษาเรื่องหาเส้นแบ่งเขตภาษาซึ่งภายหลังมีการปรับเปลี่ยนเป็นการหาเขตปรับเปลี่ยนภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ ในปี พ.ศ.2526 จนถึงปัจจุบัน มีการศึกษาจำนวนมากที่กำหนดเส้นแบ่งเขตภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ ซึ่งพบว่าเส้นแบ่งเขตต่ำลงจากจุดเดิมเสมอ และภายหลังเมื่อมีการนำเอาปัจจัยทางสังคม ได้แก่ เพศ อายุ ทัศนคติ การศึกษา เข้ามาร่วมพิจารณา ทำให้เห็นว่าปัจจัยด้านอายุและทัศนคติเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเลือกใช้ภาษาอย่างมีนัยสำคัญ จากการศึกษาเขตปรับเปลี่ยนระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้โดยการแปรของศัพท์ผ่านแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการในโรงเรียนระดับประถมศึกษาใน 50 ตำบล ของจังหวัดชุมพร ในปี 2560 พบว่าเขตปรับเปลี่ยนระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้อยู่ระหว่าง อำเภอเมืองฯ และ ตำบลวิสัยใต้ อำเภอสวี จังหวัดชุมพร โดยเขตปรับเปลี่ยนระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้พบว่า ผู้พูด 3 กลุ่มอายุได้แก่ กลุ่มอายุ 10-20 ปี กลุ่มอายุ 30-40 ปี และกลุ่มอายุ 60 ปีขึ้นไป มีการใช้คำศัพท์แตกต่างกันไป และทัศนคติที่สำคัญในการตัดสินใจใช้ภาษาไทยถิ่นกลางคือ การพูดภาษาไทยถิ่นกลางมีความเหมาะสมและแสดงออกถึงมารยาทมากกว่าภาษาไทยถิ่นใต้ และเป็นภาษาที่สังคมให้การยอมรับ

คำสำคัญ : เขตปรับเปลี่ยนภาษา เส้นแบ่งเขตภาษา ภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นใต้ ตัวแปรทางสังคม

Abstract

There have been studies of isogloss, which was later changed to transition area between Central Thai and Southern Thai. From 1983 until now, there have been several studies that indicated isoglosses dividing Central Thai from Southern Thai on the map. In recent studies, isoglosses continued to move southward. When social variables such as speakers' sex, age, attitude, education were considered, age and attitude became factors that significantly affected the language use. The data were collected by questionnaires and interviewing with elementary school directors from 50 Tambons in Chumphon in 2017. It revealed that transition area between Central Thai and Southern Thai is located between Amphoe Muang and Tambon Wisai Tai, Amphoe Sawi, Chumphon. Speakers of 3 age groups—10-20 years old, 30-40 years old and over 60 years old – chose to use different words.

An important attitude leading to select Central Thai is to show more sense of appropriateness and courtesy. Central Thai is also more accepted in the society.

Keyword: transition area, isogloss, Central Thai, Southern Thai, social variable

บทนำ

แนวคิดเกี่ยวกับเส้นแบ่งเขตภาษาและเขตปรับเปลี่ยนภาษา

เส้นแบ่งเขตภาษา (isogloss) เป็นเส้นที่ใช้แสดงระดับของการเปลี่ยนแปลงของภาษาในสังคมที่พูดภาษาเดียวกัน โดยเกิดจากการที่มีสมาชิกในสังคมเลือกใช้รูปแบบภาษาใหม่ ซึ่งอาจปรากฏได้ทั้งในด้านคำศัพท์ เสียง ไปจนถึงลักษณะการพูด ในขณะที่อาจมีบางคนที่อยู่ในพื้นที่ยังคงใช้ภาษาแบบเดิมอยู่ การเกิดการเปลี่ยนแปลงทางภาษาซึ่งนำไปสู่การเกิดเส้นแบ่งภาษามาจากหลายสาเหตุ ประการหนึ่งคือ ระดับของการติดต่อสื่อสาร (density of communication) ซึ่งเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเร็ว-ช้าของการแพร่รูปแบบภาษาใหม่จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ในขณะที่เดียวกันการแพร่ของรูปแบบภาษาใหม่ในกรณีที่ปรากฏในพื้นที่ที่มีระดับของการติดต่อสื่อสารน้อย เช่น มีภูเขา แม่น้ำ เขตแดนทางการเมืองกันอยู่ กระบวนการแพร่จะช้าลง ทำให้เส้นแบ่งเขตภาษากอง ซ้อน หรือเกาะกัน เรียกว่า การเกาะกลุ่มกันของเส้นแบ่งเขตภาษา (a bundle or fascicle of isoglosses)

เส้นแบ่งเขตภาษาเป็นเส้นที่แสดงการเปลี่ยนผ่านในลักษณะใดลักษณะหนึ่งของภาษาจากพื้นที่หนึ่งไปยังอีกพื้นที่หนึ่ง การเกาะกันของเส้นแบ่งเขตภาษาอาจจะเป็นสิ่งที่แสดงถึงบริเวณที่มีการเปลี่ยนผ่านที่ดีซึ่งเป็นตัวแบ่งเขตภาษา ดังนั้น เส้นแบ่งเขตภาษาจึงเป็นเส้นที่ใช้แบ่งเขตภาษาถิ่นหนึ่งออกจากอีกภาษาถิ่นหนึ่ง โดยเขตแบ่งภาษาถิ่น (Dialect boundary) จะมีลักษณะที่ค่อยเป็นค่อยไปมากกว่าที่จะเป็นแบบฉับพลัน

สำหรับคำว่า เขตปรับเปลี่ยนภาษา (Transition area) สามารถให้นิยามได้ 2 ลักษณะคือ ความหมายกว้าง และความหมายแคบ เขตปรับเปลี่ยนภาษาในความหมายกว้าง หมายถึง บริเวณที่อยู่ระหว่างพื้นที่ที่ใช้ภาษาแตกต่างกัน โดยในบริเวณดังกล่าวมีภาษาประจำพื้นที่ใช้ปะปนกันอยู่ ผู้ที่กำหนดเขตปรับเปลี่ยนภาษาในความหมายนี้คือ ชลิดา โรจนวัฒนวุฒิ (2533) ซึ่งศึกษาการกระจายของภาษาไทยถิ่นทั่วประเทศไทยโดยใช้การศึกษาคำศัพท์ และเรียกเขตปรับเปลี่ยนภาษาว่าบริเวณรอยต่อภาษา ส่วนเขตปรับเปลี่ยนภาษาในความหมายแคบ หมายถึง บริเวณที่มีอัตราการใช้ภาษาสองภาษาใกล้เคียงกันที่สุด ความหมายนี้ปรากฏในการศึกษาการแปรของเขตปรับเปลี่ยนภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ตามอายุของผู้พูด (พร็อมส มารีประสิทธิ์: 2535) และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างความหมายแคบกับความหมายกว้าง จะเห็นได้ว่าเขตปรับเปลี่ยนภาษาในความหมายแคบ คือ จุดศูนย์กลางของเขตปรับเปลี่ยนภาษาในความหมายกว้างนั่นเอง

จากแนวเส้นแบ่งภาษาสู่เขตปรับเปลี่ยนภาษา: กรณีภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้การศึกษา ลักษณะภาษาในพื้นที่ระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่เชื่อมต่อแบบต่อเนื่องได้รับความสนใจศึกษามากมาย โดยการศึกษาเกี่ยวกับเขตปรับเปลี่ยนภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ในช่วงเริ่มต้นนั้น เป็นการศึกษาหาแนวเส้นแบ่งเขตภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ โดยเกศมณี เทพวัลย์ (2526) ได้ศึกษาการแบ่งแนวเขตภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้โดยใช้เกณฑ์การศึกษาวรรณยุกต์ผลการศึกษาพบว่า แนวแบ่งเขตอยู่ที่ตอนกลางของอำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในขณะที่ วรรณพร ทองมาก (2526) ได้ศึกษาการแบ่งแนวเขตภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้โดยใช้เกณฑ์การศึกษาคำศัพท์ และพบว่า แนวเขตภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ก็อยู่ที่อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เช่นเดียวกัน

ต่อมา ชลิตา โรจนวัฒนวุฒิ (2533) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการกระจายของภาษาไทยถิ่นทั่วประเทศไทย โดยใช้การศึกษาคำศัพท์ และได้เสนอแนวคิดใหม่เกี่ยวกับรอยต่อระหว่างภาษาถิ่น ซึ่งมีพื้นที่กว้างกว่าแนวแบ่งเขตภาษา ซึ่งเป็นแนวคิดที่แตกต่างจากการศึกษาข้างต้น โดยได้แสดงพื้นที่ที่เป็นรอยต่อภาษาไทยถิ่นกลาง-ภาษาไทยถิ่นใต้ไว้ในภาษานี้ด้วย ซึ่งพบว่า พื้นที่ที่เป็นรอยต่อภาษาไทยถิ่นกลาง-ภาษาไทยถิ่นใต้มีพื้นที่กว้างกว่า โดยบริเวณรอยต่อนั้น เริ่มตั้งแต่อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จนถึงอำเภอละแม จังหวัดชุมพร และอำเภอเมือง จังหวัดระนอง

จากนั้น พรหมรส มาริประสิทธิ์ (2535) ได้ทำการศึกษารอยต่อภาษาไทยถิ่นกลาง-ภาษาไทยถิ่นใต้ และเลือกพื้นที่เดิมเป็นขอบเขตการศึกษาเพื่อแสดงให้เห็นว่า การเชื่อมต่อของภาษามีบริเวณพื้นที่กว้างกว่าแนวแบ่งเขต และได้นำตัวแปรทางสังคมด้านอายุมาเป็นตัวแปรในการศึกษาในประเด็นดังกล่าวด้วยเป็นครั้งแรก โดยได้เปลี่ยนคำเรียกพื้นที่ที่ภาษาไทยถิ่นกลางพบกับภาษาไทยถิ่นใต้ จากรอยต่อภาษาไทยถิ่นกลาง-ภาษาไทยถิ่นใต้ มาเป็นเขตปรับเปลี่ยนภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ การศึกษาดังกล่าวพบว่า ตัวแปรด้านอายุมีอิทธิพลต่อที่ตั้งของแนวแบ่งเขตระหว่างภาษาไทยถิ่นทั้งสองซึ่งเลื่อนลงไปทางใต้มากขึ้นตามรุ่นอายุที่ลดลง สอดคล้องกับ อุไรภรณ์ ตันตินิมิตกุล (2544) ซึ่งศึกษาการใช้คำศัพท์เป็นตัวแปรทางภาษาเพื่อหาเขตปรับเปลี่ยนของภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ โดยได้เพิ่มตัวแปรทางสังคมให้มากขึ้น คือ อายุ การศึกษา และทัศนคติ และพบว่า ตัวแปรทางสังคมด้านอายุ ยังคงมีอิทธิพลต่อแนวแบ่งเขตระหว่างถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ แต่ก็ได้ค้นพบว่า แนวแบ่งเขตระหว่างภาษาไทยถิ่นทั้งสองอยู่ที่ระหว่าง อำเภอท่าแซะ และอำเภอเมือง จ.ชุมพร ซึ่งเลื่อนลงไปทางใต้มากขึ้นกว่าผลการศึกษาของพรหมรส มาริประสิทธิ์

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับเขตปรับเปลี่ยนภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ดังกล่าว นั้นมีข้อสังเกตว่ายิ่งเวลาผ่านไปนานเท่าไร ก็ยังมีการกำหนดเขตปรับเปลี่ยนภาษาต่างจากจุดเดิมมากขึ้น จึงน่าสนใจศึกษาว่าในระยะเวลาตั้งแต่ปี 2544 จนถึงปัจจุบันนั้น เขตปรับเปลี่ยนภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้จะมีการปรับเปลี่ยนไปอย่างไร และสิ่งใดที่มีอิทธิพลกับการปรับเปลี่ยนระหว่างภาษาไทยถิ่นทั้งสองการเลือกใช้

หน่วยอรรถ: กระบวนการสู่การกำหนดเขตปรับเปลี่ยนภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้

ในเบื้องต้น การศึกษานี้ได้ตั้งสมมติฐานว่า เขตปรับเปลี่ยนระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้จะอยู่ต่ำกว่าระหว่าง อ.ท่าแซะ และ อ.เมือง จ.ชุมพร ในขณะที่เขตปรับเปลี่ยนระหว่างภาษาไทยถิ่นทั้งสองนั้นมีความสัมพันธ์กับตัวแปรทางสังคมของผู้พูด คือ อายุและทัศนคติ

กระบวนการเก็บข้อมูลเริ่มต้นจากการส่งแบบสอบถามการใช้ศัพท์ในภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ซึ่งประกอบด้วย 20 หน่วยอรรถไปยังโรงเรียนในสังกัดสำนักงานประถมศึกษาในทุกตำบลของจังหวัดชุมพร จำนวน 70 ตำบล โดยกำหนดให้ผู้ผู้อำนวยการหรือครูในโรงเรียนเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับการเลือกใช้คำศัพท์ของคนในตำบลที่โรงเรียนตั้งอยู่ โดยจำนวนแบบสอบถามที่ได้นำมาวิเคราะห์ มีจำนวน 50 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 71.4 ของจำนวนตำบลทั้งหมดในจังหวัดชุมพร แล้วนำมานับความถี่ในการเลือกใช้คำศัพท์ และนำมาคำนวณหาค่าร้อยละของการใช้ โดยแบ่งเป็นการวิเคราะห์โดยไม่แยกกลุ่มอายุ และแยกตามกลุ่มอายุจำนวน 3 กลุ่ม คือ ตัวอย่างเช่น กลุ่มอายุ 10-20 ปี กลุ่มอายุ 30-40 ปี และกลุ่มอายุ 60 ปีขึ้นไป จากนั้นได้นำค่าความถี่ของการใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้มาหาค่าความต่างของการใช้

ในส่วนของการศึกษาหาเขตปรับเปลี่ยนระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้นั้น ได้นำค่าร้อยละของการใช้คำศัพท์ข้างต้นมาแสดงบนแผนที่โดยเลือกนำเสนอเฉพาะค่าร้อยละมากกว่า 50 โดยกำหนดให้แทนการใช้ศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลางมากกว่า 50% แทนการใช้ศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้มากกว่า 50% และแทนการใช้ศัพท์ทั้งภาษาไทยกลางและถิ่นใต้มากกว่า 50%

อายุ: ตัวแปรที่ทำให้เขตปรับเปลี่ยนภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ต่ำลง

ผลการศึกษาพบว่า เขตปรับเปลี่ยนระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้อยู่ต่ำกว่าระหว่างอำเภอน้ำแฉะ และอำเภอมืองฯ จ.ชุมพร สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยพบว่า เขตปรับเปลี่ยนระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้อยู่ระหว่าง อำเภอมืองฯ และตำบลวิสัยใต้ อำเภอสวี จังหวัดชุมพร ประเด็นเขตปรับเปลี่ยนระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ พบว่า เมื่อนำผลของการใช้คำศัพท์ของประชาชนซึ่งไม่แยกกลุ่มอายุของแต่ละอำเภอ(กระจายตามตำบล) โดยเรียงตามที่ตั้งจากทิศเหนือสู่ทิศใต้และทิศตะวันตกสู่ทิศตะวันออกที่มีการใช้มากกว่าร้อยละ 50 ไปแสดงผลในแผนที่พบว่า มีการเลือกใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลางมากในบริเวณพื้นที่ใกล้ถนนทางหลวงตั้งแต่เขต อำเภอบะพือ ได้แก่ ตำบลดอนยาง ชุมโค ทะเลทรัพย์ นากระดาน อำเภอน้ำแฉะ ได้แก่ ตำบลทรัพย์อนันต์ และ อำเภอมืองฯ ได้แก่ ตำบลหาดพันไกร วังไผ่ ขุนกระทิง บ้านนา และพบเขตที่มีการใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ในปริมาณใกล้เคียงกัน ในเขต ตำบลตากแดด บางหมาก หุ้งคา ปากน้ำ ของอำเภอมืองฯ และ ตำบลวิสัยใต้ ของอำเภอสวี ก่อนที่จะกลายเป็นเขตที่มีการใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ในปริมาณมากกว่าในตำบล ที่อยู่ต่ำลงไป

ในส่วนของการวิเคราะห์การแปรของเขตปรับเปลี่ยนระหว่างภาษาไทยถิ่นกลาง กับภาษาไทยถิ่นใต้ตามตัวแปรอายุ พบว่า ผู้ใช้ภาษากลุ่มอายุ 10-20 ปี มีการใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลางสูงกว่ากลุ่มอายุ 30-40 ปี และอายุ 60 ปีขึ้นไป และกลุ่มอายุ 30-40 ปีมีการใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลางสูงกว่ากลุ่มอายุ 60 ปีขึ้นไป ในขณะที่กลุ่มอายุ 60 ปีขึ้นไป เลือกใช้ภาษาไทยถิ่นใต้มากที่สุด ยกเว้นใน ตำบลคูริง อำเภอน้ำแฉะ และ ตำบลหุ้งระยะ อำเภอสวี โดยมีข้อสังเกตแบ่งตามกลุ่มอายุ ดังนี้ กลุ่มอายุ 10-20 ปีในพื้นที่ตอนล่าง ได้แก่ อำเภอหลังสวน และอำเภอละแม ยังคงใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้สูงกว่ากลุ่มอายุ 30-40 ปี มีการเลือกใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ในปริมาณเท่าๆ กัน โดยในพื้นที่ตอนล่างของอำเภอมืองฯ มีการเลือกใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ในปริมาณสูงกว่า ซึ่งใกล้เคียงกับเขตปรับเปลี่ยนระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ (ผลการศึกษาของอุไรภรณ์ ตันตินิมิตกุล) กลุ่มอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปปรากฏการใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้มากที่สุด และจากอัตราการใช้ดังกล่าวเป็นข้อมูลสำคัญที่ทำให้พบการใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ในปริมาณใกล้เคียงกัน ในเขตอำเภอน้ำแฉะ ได้แก่ พื้นที่ ตำบลสลุย หงษ์เจริญ ราษฎร์ และท่าข้าม (ในกรณีไม่แยกกลุ่ม)

เมื่อนำผลการใช้คำศัพท์ที่มีการใช้มากกว่าร้อยละ 50 โดยแบ่งตามกลุ่มอายุมาแสดงลงบนแผนที่ เพื่อแสดงให้เห็นเขตปรับเปลี่ยนระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ของแต่ละช่วงอายุ พบว่า เขตปรับเปลี่ยนภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ของกลุ่มอายุ 10-20 ปี อยู่ต่ำกว่าเขตปรับเปลี่ยนภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ที่ไม่แบ่งอายุ และอยู่ต่ำกว่ากลุ่มอายุอื่น โดยอยู่ระหว่าง อำเภอสวี และ อำเภอบึงตะโก กลุ่มอายุ 30-40 ปี มีเขตปรับเปลี่ยนภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ใกล้เคียงกับเขตปรับเปลี่ยนภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ที่ไม่มีการแบ่งกลุ่มอายุมากที่สุด คือ อยู่ระหว่าง อำเภอมืองฯ และอำเภอสวี ส่วนกลุ่มอายุ 60 ปีขึ้นไป ผู้ศึกษาไม่สามารถระบุเขตปรับเปลี่ยนระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ได้ เนื่องจากปรากฏการใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ในปริมาณสูงในทุกพื้นที่ของจังหวัดชุมพร

ทัศนคติ: มูลเหตุของการตัดสินใจเลือกใช้ภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นใต้

จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาใน 50 ตำบลของจังหวัดชุมพร เกี่ยวกับการเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ของเด็ก ผู้ปกครอง และครู พบว่า ในกลุ่มเด็กที่ใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ได้นั้น ปัจจัยที่ทำให้เด็กใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ในการสื่อสารเพราะผู้ปกครองเป็นผู้ใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ในชีวิตประจำวัน โดยเด็กจะพูดภาษาไทยถิ่นใต้ที่บ้าน และจะพูดภาษาไทยถิ่นกลางที่โรงเรียน โดยเด็กมักอับอายที่ถูกล้อเลียนในการพูดทองแดง

ในส่วนการไม่เลือกพูดภาษาไทยถิ่นใต้ นั้น พบว่า เด็กซึ่งใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ในชีวิตประจำวัน แต่ไม่เลือกพูดภาษาไทยถิ่นใต้เพราะเชื่อว่า ภาษาไทยถิ่นกลางเป็นภาษาที่สุภาพกว่าภาษาไทยถิ่นใต้ โดยเฉพาะเมื่อต้องพูดกับผู้ใหญ่ และยังเชื่อว่า ภาษาไทยถิ่นกลางสามารถใช้ได้กับคนทุกคนมากกว่าภาษาไทยถิ่นใต้ ดังเห็นได้จากสื่อต่างๆ ส่วนกลุ่มเด็กซึ่งไม่ใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ในชีวิตประจำวันนั้น พบว่า เหตุที่ไม่พูดภาษาไทยถิ่นใต้เพราะพูดไม่ได้ตั้งแต่ที่บ้าน นอกจากนี้ยังเชื่อว่า ภาษาไทยกลางเป็นภาษาราชการ โดยได้รับการปลูกฝังความเชื่อดังกล่าวมาจากพ่อแม่ โรงเรียน และสื่อมวลชน

กลุ่มผู้ปกครองพบว่า ปัจจัยที่ใช้ภาษาไทยถิ่นใต้กับเด็กเพราะครอบครัวใช้ภาษาไทยถิ่นใต้สื่อสารกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และภาษาไทยถิ่นกลางสามารถพูดได้เมื่อเข้าเรียน ผู้ปกครองกลุ่มนี้มีความภูมิใจในภาษาไทยถิ่นใต้ที่สามารถแสดงตัวตนของคนใต้ได้ และไม่อายที่ลูกจะพูดทองแดง และไม่มองว่าภาษาใต้ไม่สุภาพ เพราะหากใช้อย่างมีเหมาะสมก็สุภาพได้ นอกจากนี้ยังมีความเห็นว่า ส่วนใหญ่คนใต้มักสอนให้ลูกพูดภาษาไทยถิ่นกลาง เพราะอายและกลัวลูกพูดทองแดง จึงควรปรับทัศนคติเสียใหม่เพื่ออนุรักษ์ภาษาไทยถิ่นใต้ต่อไป ส่วนกลุ่มผู้ปกครองที่ไม่ใช้ภาษาไทยถิ่นใต้กับเด็ก พบว่า ผู้ปกครองเชื่อว่า ถ้าเด็กเริ่มต้นจากการใช้ภาษาไทยถิ่นใต้จะทำให้พูดทองแดง และเห็นว่าการพูดทองแดงเป็นเรื่องน่าอาย ทำให้เสียบุคลิกภาพ โดยเห็นตัวอย่างจากสื่อสารมวลชนและในชีวิตประจำวัน

กลุ่มครูพบว่า การพูดภาษาไทยถิ่นใต้สอดแทรกระหว่างสอนนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความตลก และพบว่ามี การพูดภาษาไทยถิ่นใต้กับนักเรียนนอกชั้นเรียนแต่น้อยมาก เพราะเชื่อว่า เป็นการแสดงออกที่ไม่เหมาะสม และไม่สุภาพ ส่วนกลุ่มครูที่ไม่ใช้ภาษาไทยถิ่นใต้กับนักเรียนนั้น พบว่า การพูดภาษาไทยถิ่นใต้ไม่สามารถสื่อสารกับนักเรียนได้อย่างครอบคลุม รวมทั้งเชื่อว่า การพูดภาษาไทยกลางมีความเหมาะสมและมีมารยาทมากกว่าภาษาไทยถิ่นใต้ เป็นภาษาที่สังคมยอมรับอย่างเป็นทางการ ทั้งยังมีการกำหนดมาจากส่วนกลาง นอกจากนี้ยังมีความคิดว่าการสื่อสารด้วยภาษาไทยถิ่นใต้นั้นยากในการอธิบายความคิด แต่ครูกลุ่มนี้ก็มีทัศนคติที่ดีกับภาษาไทยถิ่นใต้ และควรหาแนวทางในการอนุรักษ์ภาษาไทยถิ่นใต้ต่อไป

ประเด็นทัศนคติต่อการใช้และไม่ใช้ภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ สรุปได้ว่า ปัจจุบันคนไทยถิ่นใต้ยังคง มีกิจกรรมที่แสดงความสัมพันธ์อยู่กับภาษาไทยถิ่นใต้ แม้ส่วนใหญ่จะใช้ภาษาไทยถิ่นกลางในการสื่อสารมากกว่าก็ตาม นอกจากนี้ยังเชื่อมั่นว่า ปัจจุบันเด็กในภาคใต้ใช้ภาษาไทยถิ่นกลางมากกว่าภาษาไทยถิ่นใต้ อันเป็นที่มาของแนวทางของการธำรงภาษา ดังที่ Richards (1985: 158) และ Holmes (2008: 63) กล่าวถึงการธำรงภาษาว่า เป็นกระบวนการที่จะไม่ให้เกิดภาวะภาษาวิกฤตไปจนกระทั่งถึงขั้นภาษาตาย โดยมีปัจจัยที่มีผลต่อการธำรงภาษา คือ ปัจจัยทางสังคมช่วยชะลอการเปลี่ยนภาษาได้ ในขณะที่ปัจจัยทางด้านความถี่ในการติดต่อสื่อสารภาษาแม่กับคนในบ้านเกิดก็มีส่วนให้มีการใช้ภาษาของตนได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้การธำรงภาษามักเกี่ยวข้องกับภาษาของชนกลุ่มน้อยที่มีแนวโน้มอยู่ในภาวะวิกฤต ในขณะที่ภาษามาตรฐานนั้นยังไม่อยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการสูญภาษา

บทสรุป

จากการศึกษาเขตปรับเปลี่ยนระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้โดยการแปรของศัพท์ตามกลุ่มอายุ โดยใช้แบบสอบถามที่ตอบโดยผู้ปกครองในโรงเรียนระดับประถมศึกษาใน 50 ตำบล ของจังหวัดชุมพร พบว่า เขตปรับเปลี่ยนระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้อยู่ระหว่าง อำเภอเมือง และ ตำบลวิสัยใต้ อำเภอสวี จังหวัดชุมพร โดยเขตปรับเปลี่ยนระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้มีความสัมพันธ์กับตัวแปรทางสังคมของผู้พูด คือ อายุของผู้พูด โดยผู้พูดซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มอายุได้แก่ กลุ่มอายุ 10-20 ปี กลุ่มอายุ 30-40 ปี และกลุ่มอายุ 60 ปีขึ้นไป มีการใช้คำศัพท์ที่แตกต่างกันไป ดังนี้

1. กลุ่มอายุ 10-20 ปีมีการเลือกใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลางมากกว่าภาษาถิ่นใต้

2. กลุ่มอายุ 30-40 ปี เลือกใช้คำศัพท์ภาษาถิ่นกลางปริมาณใกล้เคียงกับภาษาถิ่นใต้
3. กลุ่มอายุ 60 ปีขึ้นไป เลือกใช้คำศัพท์ภาษาถิ่นใต้มากกว่าภาษาถิ่นกลาง

ทั้งนี้เมื่อนำอัตราการใช้มาแสดงบนแผนที่พบว่า เขตปรับเปลี่ยนภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ของกลุ่มอายุ 10-20 ปีอยู่ต่ำที่สุด และเขตปรับเปลี่ยนภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ของกลุ่มอายุ 30-40 ปี มีลักษณะใกล้เคียงกับเขตปรับเปลี่ยนภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ที่ไม่มีการแบ่งกลุ่มอายุมากที่สุด

ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า นับตั้งแต่มีการศึกษาเกี่ยวกับการหาเส้นแบ่งเขตภาษา ซึ่งภายหลังมีการปรับเปลี่ยนเป็นการหาเขตปรับเปลี่ยนภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ ในปี พ.ศ.2526 จนถึงปัจจุบันนั้น พบว่า มีการกำหนดเส้นแบ่งภาษาซึ่งเป็นจุดที่มีการเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ในระดับที่ใกล้เคียงกันมากที่สุด ในลักษณะที่ต่ำลงจากจุดเดิมเสมอ และภายหลังเมื่อมีการนำเอาปัจจัยทางสังคม ได้แก่ เพศ อายุ ทักษะ การศึกษา เข้ามาร่วมพิจารณา ก็จะเห็นว่าปัจจัยด้านอายุและทักษะเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเลือกใช้ภาษาอย่างมีนัยสำคัญ ในขณะที่เพศและการศึกษาไม่มีผลต่อการเลือกใช้ภาษา

ทั้งนี้ จากการศึกษาการแปรของเขตปรับเปลี่ยนระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ (อุไรภรณ์: 2544) ซึ่งพบว่า เขตปรับเปลี่ยนภาษาอยู่ระหว่าง อำเภอท่าแซะ และ อำเภอเมืองฯ จังหวัดชุมพรนั้น มีแนวโน้มที่มีการเคลื่อนลง ทางใต้มากขึ้นเรื่อยๆ โดยจากการหาอัตราการใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ พบเขตปรับเปลี่ยนภาษาที่จุดเก็บข้อมูล 3 จุด ในบริเวณตำบลท่าแซะ และอำเภอเมืองชุมพร ส่วนผลการพิจารณาตัวแปรทางสังคมด้านอายุพบว่าเขตปรับเปลี่ยนภาษาของกลุ่มผู้สูงอายุจะอยู่สูงกว่ากลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า และกลุ่มที่มีทัศนคติบวกต่อภาษาไทยถิ่นใต้จะมีเขตปรับเปลี่ยนภาษาสูงกว่ากลุ่มที่ทัศนคติลบ จึงกล่าวได้ว่า เขตปรับเปลี่ยนภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้อยู่ต่ำกว่าจุดที่อำเภอท่าแซะ และอำเภอเมืองฯ จังหวัดชุมพร โดยอยู่ระหว่าง อำเภอเมือง และ ตำบลวิสัยใต้ อำเภอสวี จังหวัดชุมพร

ในส่วนของทัศนคติเกี่ยวกับการใช้ภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้นั้น สรุปได้ว่า ปัจจุบันคนไทยถิ่นใต้อย่างคงผูกพันและมีความสัมพันธ์อยู่กับภาษาไทยถิ่นใต้ แม้ส่วนใหญ่จะมองว่า การใช้ภาษาไทยถิ่นกลางเป็นการแสดงออกถึงคุณภาพในการสื่อสาร โดยสังคมให้การยอมรับมากกว่าการใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ก็ตาม นอกจากนี้ส่วนใหญ่มองรับทราบข้อมูลที่ว่า เด็กในภาคใต้ปัจจุบันใช้ภาษาไทยกลางมากกว่าภาษาไทยถิ่นใต้ ดังนั้นจึงควรหาแนวทางในการอนุรักษ์ภาษาไทยถิ่นใต้ให้คงอยู่ต่อไป

อย่างไรก็ตาม ยังคงมีประเด็นที่น่าสนใจศึกษาต่อไปในอนาคต โดยเมื่อแสดงอัตราการใช้คำศัพท์บนแผนที่ที่มีข้อน่าสังเกตว่า เขตตำบลที่อยู่ติดเส้นทางคมนาคมหลักนั้น มีการใช้ภาษาไทยถิ่นกลางสูงกว่าภาษาไทยถิ่นใต้ ดังนั้นความสะดวกในการคมนาคมอาจเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีการศึกษาเพิ่มเติมต่อไป

Reference

- Diller Antony Van N. (1976). *Toward a model of Southern Thai diglossic speech variation*. University Microfilm International. Michigan: USA.
- Holmes, J. (2008). *An Introduction to Sociolinguistics*. Edinburgh: Pearson Education Limited.
- Leonard Bloomfield. (1967). *Language*. Campton printing: London and Aylesbury.
- Kongthong, R. (2006). *Boundaries between Central Thai, Southern Thai, and Central-Southern Thai hybrid dialect : tonal variation by age group*. Thesis of the Degree Master. Chulalongkorn University. (in Thai).

Manoosawad, C. (1993). *A lexical distribution in the area of the linguistic borderline between*

- central Thai dialect and Southern Thai Dialect: A Geographical and Social Vartation.*
Thesis of the Degree Master. Mahidol University. (in Thai).
- Maryprasith, P. (1992). *LINGUISTIC TRANSITION AREA , THAI DIALECT , LEXICAL ITEMS , LANGUAGE VARIATION.* Thesis of the Degree Master. Chulalongkorn University. (in Thai).
- Richards, J. (1985). *Dictionary of Applied Linguistics.* Edinburgh: Longman.
- Rodjanawut, C. (1990). *The Linguistic Geography of language 4 localities.* Bangkok: Chulalongkorn University. (in Thai).
- Tantinimitkul, A. (2001). *TRANSITION AREA , CENTRAL THAI DIALECT , SOUTHERN THAI DIALECT , SOCIALFACTORS.* Thesis of the Degree Master. Chulalongkorn University. (in Thai).
- Thongmark, W. (1983). *The linguistic borderline between Central Thai and Southern Thai : a lexical study.* Thesis of the Degree Master. Chulalongkorn University. (in Thai).

ผู้เขียน

อาจารย์สมปราชญ์ วุฒิจันทร์

สาขาวิชาภาษาไทยธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
272 หมู่ 9 ตำบล ขุนทะเล อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี รหัสไปรษณีย์ 84100
e-mail: sompratw@gmail.com